

- DE RIVIER -

Een verhaal door Peter Schaap

{{Cursief}}

Sommige mensen geloven in goden, andere niet.

Dat eerste maakt de goden niets uit, aan het tweede raken ze nooit gewend. {(Einde cursief)}

1

Het enige zeil van de woonboot stond bol in de straffe oostenwind die de bomen aan de beide oevers deed buigen en kraken. Het was alsof een menigte van groene aanbidders een hymne bracht aan de godin van de rivier, met aan hun voeten het veelkleurige offertapijt van bloemen en bloesemblaadjes.

De jongen die het roer bediende hield ook de controle over de lijnen. Een ingenieus systeem van scharnierende houten stokken kon worden gewenteld en gedraaid, hoeken konden worden gewijzigd, zodat lijnen werden aangetrokken of ontspannen, blokken vast- of losgelaten, al naargelang de wensen van de wind of de kuren van de godin in het water.

Het hout in zijn handen was oud en glad, het ging al heel lang mee, verbindingen en draaipunten bleven goed ingevet. Deels opzettelijk, deels ook door het huidvet dat de handgrepen conserveerde.

De jongen had plezier in zijn werk. De oude man had hem bevrijd van de drijvende stam waaraan hij zich had vastgeklampt nadat hij zijn moeder had zien omgekomen door een onverwachte vloed. Een dam in een zijrivier was gebroken en een grote massa water had hun hutje weggespoeld en het water met een golvend tapijt van bloemen overdekt.

Het was niet de eerste dam geweest of de eerste vloed. Zijn moeder had daar, op de linkeroever, in zelfgekozen eenzaamheid een kruik brandewijn geleegd en zich geplaagd door demonen teruggetrokken in de verste hoek van haar smerige hut. Ze was vanaf haar jeugd vertrouwd geweest met de wetten van de rivier, maar de eerste onnatuurlijke stijging tegen de stroom in had ze genegeerd en die nacht sliep ze haar roes uit tot in het hiernamaals.

Het was geen verlies. Ze had in al die jaren niet eens de moeite genomen de jongen van een naam te voorzien. Een simpele uitroep had voor dagelijks gebruik volstaan en tot die tijd had hij niet anders geweten dan dat hij een ding was, geen mens. Hij leek er alleen op. Hij had die nacht zoals zovele nachten in een

boom geslapen. In zijn ogen waren het geen voorwerpen, hij kende ze allemaal bij naam.

De plotseling opkomende vloed, vroeg in de met bloemen bestrooide ochtend, had ligplaats, hut en voorraden weggevaagd, bomen ontworteld en dat deel van de oever veranderd in een modderpoel. Vrouwe Bloem van het water had alles verslonden, zichzelf met afgerukte bloei overdekt, zoals bij een begrafenis op de rivier de gewoonte was.

Dagenlang had ze hem met zijn boom als houvast met grote snelheid stroomafwaarts gevoerd, totdat de oevers bijna waren verdwenen en hij niets anders zag dan een immense, kleurige watervlakte. Hij had nooit geweten dat het eind van de rivier zo dichtbij was en tegelijkertijd zo weinig besef van wat nu nog zijn toekomst kon zijn.

Na weer een nacht van zich krampachtig aan de boom vastklemmen, korte rukjes halfslaap, leunend over de takken die voorkwamen dat hij in het water gleeed, leek hij in de opkomende schemering nog altijd alleen, totdat achter de kruin van zijn boom een merkwaardige woonboot tevoorschijn kwam met een nog merkwaardiger man.

Deze haalde met een lange ijzeren staak de boom naar zich toe. De jongen klom met veel moeite door de kruin en over de stam binnenboord. Hij verging van honger en dorst en was te uitgeput om op te staan van het glibberige, houten dek, waarop hij zich had laten vallen. en staarde verbluft naar het gebogen silhouet aan de reling, daarna in het oude, in hevige pijn vertrokken gezicht.

De huid van de oude man was grauw en doorschijnend. De hand die hij naar de jongen stak miste de toppen van twee vingers. Ze waren vele jaren eerder door een reusachtige vis afgebeten. De andere hand was nog erger verminkt, maar dat scheen de oude man niet bij zijn werkzaamheden te deren. Later zou de jongen hem met diezelfde handen de subtiele vormen van prachtige waterelfen uit het hardste hout zien snijden.

Enmaal aan boord gehesen zag hij de oude man in elkaar zakken en hij hoorde ternauwernood de smekende zucht om hulp.

'De lijnen, jongen... Terug, in naam van de Vrouwe, terug naar de rivier!... Mijn leven lang voer ik stroomafwaarts, op zoek naar... Maar tevergeefs... We moeten terug!'

De jongen keek om zich heen. Er was in de ochtendnevel geen spoortje land te zien.

'Waar...?' begon hij, 'hoe?'

'Daarheen, daarheen!' De man werd zo mogelijk nog doorschijnender en grauwer, bijna blauw.

Terwijl hij met de grootste moeite de richting aanduidde ging zijn andere hand naar boven, naar de lijnen en het opgerolde zeil.

De jongen voelde de wind en begreep dat deze afluandig moest zijn. Hij wist het al een moment voordat de oude man de richting had gewezen. Hij had meer dan eens gezeild op een zelfgebouwd rietbootje dat hij met een oud leren vel had bespannen. Hij was bepaald geen zeilmeester, maar hij begreep de beginselen. Geen van zijn bootjes had het trouwens langer dan een dag uitgehouden.

De oude man leek stervende. De grote, onbekende zee was geen optie. Niemand sprak ooit over andere eilanden dan die in

de rivier, of een ander land dan de oever waar hij woonde. De andere oever was immers onbereikbaar. Op de smalste delen van de rivier kon je soms bootlingen van de overkant zien, afgetekend tegen de bloemenzee die alle mijlen van de grote rivier flankeerde. Je kon zwaaien naar elkaar, Maar wie de tocht waagde werd onherroepelijk door het water van de Godin gegrepen in de stroomlijn.

De jongen haastte zich over het dek naar het punt waar de lijnen van de boot samen kwamen. Hij zag de slordige janboel, het houten hekwerk en hoopte dat de oude man nog zou leven tegen de tijd dat hij alles had ontward.

'Nee,' riep zijn redder, toen deze zag wat hij van plan was. De schreeuw moest zo'n beetje zijn laatste krachten hebben gevegd. Het gerimpelde hoofd en de magere armen vielen machteloos terug op het dek. Maar het was uitputting, niets anders, hij zou het nog wel een tijdje redden.

De jongen staarde naar het vreemde ding in zijn handen. Zijn blik volgde het ingewikkelde verloop van de lijnen. Er leek geen ordening te zijn. Maar opeens drong het geheim tot hem door: er zou een ordening tevoorschijn komen zodra het zeil werd ontrold. Hij liet het staketsel weer vallen zoals hij het gevonden had en klom de mast in langs de eikenhouten stokken die er aan weerszijden in het ronde hout waren gedreven. Niet veel later ontrolde zich een dikwijls gerepareerd en met veelkleurige rozen beschilderd zeil aan de brede ra.

Haastig klom de jongen weer omlaag. Hij nam opnieuw het chaotische ding op dat hij had willen ontwarren. Nu merkte hij dat hij het zeil ermee kon sturen, zelfs lichtelijk overstag kon gaan.

De elementen werkten in zijn voordeel. De schuit voer langs de wind, met meer kracht dan die waarmee het uitstromende rivierwater hen probeerde verder de zee op te voeren. De mist trok op en er werd land zichtbaar met daar tussenin de monding van de grote Godin. Ze keerden naar de rivier terug.

Enkele jaren nadat de armen van de oevers hen weer compleet hadden omsloten, stierf de oude man. De jongen had veel geleerd en op vaardige wijze de woonboot aangelegd in een kleine, met duizenden bloemen omzoomde bocht aan de linkeroever, waar het water bijna stilstond en waar vissen paarden.

De man had ook zonder hem bij een naam te noemen verteld over zijn dromen, maar had ze niet kunnen volvoeren.

Die eerste eenzame nacht in jaren sliep de jongen aan dek onder de fraaiste sterrenhemel die er ooit in die wereld was gezien. In zijn droom verscheen voor het eerst de Vrouwe van de rivier. Ze koesterde hem, noemde hem bij zijn geheime naam en vertelde hem dat hij was uitverkoren. Vanaf nu zou zijn leven verder stroomopwaarts blijven gaan.

Hij werd schipper genoemd. Hij was niet langer iets, maar iemand. Zoals hij als kind de bomen en de bloemen van de oever had gekend, kende hij nu het water en het hart en de wens van de godin. Hij voer van haven naar haven, van steiger naar steiger, Er viel elke dag wel werk te doen. Hij luisterde naar nieuwtjes, bracht ze verder langs de oever. Overal waar hij kwam drongen de mensen samen en vroegen men hem naar de wereld aan de overkant. Hij was de enige die de stroomlijn kon passeren. De enige ook die aan beide zijden bloemen bracht van de overkant.

Elke oever kende zijn eigen soorten en ofschoon een bloem van de ene oever niet kon wortelen in de andere, knielden de mensen neer voor een exotisch boeket. Ze snoven gelouterd de onbekende geuren op, alsof de godin zelf de aroma van haar naam over hun oever had uitgestrooid. Van de eenzaamheid van de godin wist niemand, alleen de schipper in zijn dromen.

Het was een eenzaam leven tussen de oevers en de schipper vulde zijn tijd met houtsnijwerk. Ofschoon hij al enige vingertoppen miste door de strijd tegen de roofvissen van de rivier groeide zijn vaardigheid jaar na jaar en mijl na mijl tegen de stroom in. Hij was uitverkorene en bestemd om de wereld te veranderen, maar zijn bestemming was nog ver weg.

Ieder stuk hout van de bovenbouw dat nog niet was bewerkt nam hij onder handen, met het mes dat hij van de oude man had geërfd, de oude schipper, wiens gebeente duizenden mijlen terug rustte aan de linkeroever. en wiens graf nu was overwoekerd door leliën en vergeet-mij-niet.

Als hij kon en niet door weer, stroming of oeverbewoners in beslag werd genomen, was hij bezig het schip te veranderen in een tempel voor de godin.

Langzaam maar zeker veranderde het uiterlijk van het vaartuig op zijn reis met de wind en tegen de stroming: houten golven verschenen alsof het schip uit verstild, maar niet bevroren water bestond, bestrooid met fijn uitgesneden leliën, rozen, wilde fuchsia's, geurende tijmbloei, tulpen, margrieten en orchideeën.

Bloemrijk werd de naam van het schip, daar waar het passeerde of door de schipper werd aangelegd.

Maar de rivier was de rivier die het land van de wereld in tweeën deelde. Waar hij ontstond in het Westen wist niemand en in het Oosten mondde hij uit in zee. Bijna een heel leven kostte het een schipper stroomopwaarts te varen tot het de drijvende tempel aan de grond liep in wat alleen een beek kon worden genoemd. Een hert op de vlucht kon in doodsnoot met een enkele sprong de overkant bereiken; alleen kon een hert dat niet. Het dier zou middenin de sprong sterven door de aanwezigheid van de godin.

Toen de rivierboot vastliep was de schipper een oude man.

De oude man legde het schip vast.

Echt nodig was het niet, de kiel had zich diep in de bodem gegraven, maar het hoorde bij het ritueel van het aanleggen. Het hoorde bij zijn droom en bij zijn bestemming.

Hij wist dat de tocht naar de bron van de rivier lang zou duren, zoals de tocht over het water lang had geduurd. Hij was

zwak en krom en had behoefte aan iets om tijdens de tocht en de klim aan het eind op de steunen.

Er was geen recht stuk hout meer te vinden, hij had alles uitgesneden, de schilfers uitgestrooid tussen de bloemen op het water, alles was zelfs al lang geleden uitgestroomd over zee: een bloemenzee. Hij had alleen de ijzeren staaf waarmee hij was gered en die hij op het laatste deel van de tocht als peilstok had gebruikt. De staaf was oud en roestig. Hij zij de aanslag nooit meer uit zijn handen kunnen wassen als hij eenmaal de bron zou hebben bereikt, maar wat deed het er toe? Het veranderde niets aan zijn bestemming.

Hij nam de staf ter hand, bekeek zijn omgeving en ging op weg. Zelfs hier in het hogere land, vlak voor het gebergte was de aarde met bloemen bedekt. Er viel bijna geen stukje kale aarde te zien. Zoveel verschillende kleuren waren er te zien dat het totaal de neiging had om op een grijs tapijt te lijken, met hier en daar uitlopers als vlammen van rood, paars en geel tussen het groen van bomen en struikgewas.

De oude man keek niet om naar het schip, zijn levenswerk dat achter hem lag. Het lag achter hem en dat was genoeg.

Hij ging nu een andere fase in van zijn droom. Hij volgde stap voor moeizame stap de beek die smaller en smaller werd, tot aan een waterval aan de voet van de bergen. Daar rustte hij een poosje.

Een tweede waterval daar voorbij leverde een toestroom op, het werden twee beken. Maar hij liet zich niet van de wijs brengen. Hij volgde het waterkleed van de godin en begon aan de steiler wordende klim.

Splitsing na splitsing volgde. Uitputting lag op de loer en meer dan eens telde de oude man zijn hartslagen, bang dat er niet nog een zou volgen. Maar steeds opnieuw wist hij te herstellen. De roep binnenin hem van de godin dreef hem voort, al begreep hij soms zelf niet hoe. De hand waarmee hij de staak vasthield werd knokig en doorschijnend. Maar steeds werd de stijging, hoger en hoger in de bergen begeleid door de kabbelende klank van de cataracten, die de stem was van de Vrouwe zelf.

Hij wist dat het na die zo hoog in de bergen niet ver meer kon zijn.

De oorsprong van het steeds smaller wordende beekje lag in de hemel, natuurlijk, zoals dat voor iedere stroom gold: regen, sneeuw hagel, mist en rijp vormden het voedsel, maar het begin van de godin zelf lag in de aarde. Dat had die eerste droom hem destijds al getoond. Dat had zijn voelen en weten en geloven bepaald. Zij had hem getoond, niet wat hij was, maar wie hij was, zij was vanaf dat moment voor eeuwig zijn meesteres geworden, de ware moeder van zijn naam.

Opeens bereikte de oude man de rand van het bloemrijk. Hij was buiten adem en steunde bevend op zijn ijzeren staak. Een enkele bloem stond apart en een fractie hoger dan de anderen. Het was de laatste bloem. Hij kende de soort niet en het was onmogelijk de kleur ervan te bepalen. Bij elke beweging die hij maakte verschoot de bloem van blauw naar geel en rood, oranje en paars, zelfs groen, als van een verknipte regenboog.

Een klein rozet van groene blaadjes omkranste de voet van de steel en tussen twee van die puntige, licht krullende blaadjes kwam de eerste druppel van de rivier tevoorschijn, het fysieke begin van de godin.

De oude man zette zijn voeten aan weerskanten van de bloem en hief zijn ijzeren staak.

'Je bent die je bent,' had de godin zo lang geleden in zijn droom tegen hem gezegd en : 'Jij bent jij.'

Ze had hem ook háár naam verteld en iedere nacht in zijn droom had hij die vijf letters gepreveld. Haar naam, die aan de oevers van de rivier en over het water lag uitgestrooid.

Hij sprak zijn geheime naam van drie letters uit en met een in zijn dromen zo dikwijls geoefende precisie dreef hij de punt van het voorwerp in de grond.

De staak schoot een stuk de aarde in en kliefde het gesteente. Ingebed in het sediment lag het fossiel van een rib. In feite bevond zich daar een vrijwel compleet skelet uit oeroude tijden. Maar het was de rib die brak, een rib die ooit een kloppend hart had bedekt van een voorhistorische vrouw, een priesteres met genoeg macht om mens, dier, plant en landschap aan zich te binden. Maar niet genoeg om haar eigen bestemming te volvoeren. Een vrouw die Bloem werd genoemd.

Door haar dood werd de wereld verdeeld, maar zijzelf gebonden.

De geest van Bloem koos haar dienaren zorgvuldig uit hen die haar water betraden. Velen waren verdronken of stroomafwaarts of stroomopwaarts gegaan, op zoek naar haar begin en haar einde. Niemand van naam was er in geslaagd haar bron of bestemming te bereiken. Nu stond hier bij de plek waar ze zo lang gevangen had gelegen een naamloze. Hij doorboorde de rib en het hart dat ze niet langer bezat. Maar hij raakte haar geest en bevrijdde haar.

Haar ijle Zelf steeg op uit de grond en nam zijn ziel met zich mee, want hij was oud en moe.

Hij en zij lieten hun lichamen eindelijk achter. Er was liefde, er was rust en de bloemen van de wereld juichten hun geuren en hun kleuren over het water van de rivier.

De bewoners van de beide oevers slaagden erin de stroomlijn te kruisen en de rivier over te steken. Het duurde maar even of de mensen zeiden dat de godin niet bestond en dat alles een illusie was geweest: er was maar één wereld en in die wereld stroomde de grote rivier.